

Lövö kyrka utvändig renovering 2022

Foto: Magnus Ehntorp

Lovö kyrka utvändig renovering 2022

Under 2022 genomgick Lovö kyrka en omfattande utvändig renovering. Skador i fasader och tak åtgärdades och takavvattningen förbättrades för att minska behovet av framtida underhåll. Syftet var att för lång tid säkerställa fasadens och takets funktion samtidigt som kyrkans estetiska och historiska värden bevarades. Arbetet projekterades av konsulter specialiserade på äldre byggnader och utfördes av entreprenörer med gedigen kompetens om traditionella material och hantverk.

EKERÖ PASTORAT

Henrik Mattsson, kyrkogårds- och fastighetschef • Thomas Erlands-
son, vaktmästare • Roland Johansson, beställarombud

KONSULTER

AIX Arkitekter AB • Roslagens Plåtkonsult AB • HighPower Åsk-
skydd • toofab • Aktiv Projektledning Uppland AB • Malmros båt
och snickeri AB • PROLITHOS Stenkonservering AB

ENTREPRENÖRER

Kyrktak Bygg och Konsult i Norrköping AB • AB Oskar Jansson plåt
och smide • L.I. Tak AB • Svenska kulturfasader AB • Rebels Föns-
ter & Byggnadsvård AB • Sydställningar i Sölvesborg AB •
Restoria Stenkonservering AB • Färingsö EL AB

ANSVARIG MYNDIGHET

Länsstyrelsen i Stockholms län, Maria Legars

MEDVERKANDE ANTIKVARIE

Pantzar och Jancke AB, Cecilia Pantzar

FINANSIÄRER

Ekerö pastorat • Stockholms stift • Jacob Wallenbergs Stiftelse, Sär-
skilda Fonden • Elisabeth Lagerfelts vänner

Takspån

Takspånen på långhusets och sakristians takfall var före renoveringen kraftigt angripna av röta. På grund av att luftningen av taket var bristfällig kunde spånen inte torka ut ordentligt. En bidragande orsak var troligen även kvaliteten på virket, det var för lite kärnved och för mycket ytved. De nya furuspånen består nästan helt av kärnved. För att få bra luftning så att spånen torkar snabbt har taket utförts med strö- och bärläkt under spånen. Även taknock och takfot har utförts så att det blir bra luftning. Taket målades två gånger med tjära pigmenterad med falu rödfärg så att det fick samma fina faluröda kulör som det gamla taket.

Fasad

Fasaderna på tornet och långhuset är murade av natursten med breda fogar av kalkbruk. Tornet har hörn förstärkta med tegel. Fogarna i naturstensfasaden hade stora vittringsskador på grund av fukt, nederbörd och frostsprängning. Fasaderna har nu fogats om med kalkbruk av samma typ som ett äldre bruk funnet mellan stenarna. Det tillverkas av kalksten från Öland som vedbränns hantverksmässigt. Fogytan har efterbearbetats med kvast till rätt utseende.

Koret

Koret har ett stort fönster och ett litet överfönster på varje fasad, i norr, öster och söder. Stora fönstret i öster är ett blindfönster bakom altartavlan. Samtliga fönster har profilerade omfattningar huggna i gotländsk sandsten. Sockeln är murad i roslagssandsten. Stenen i fönsteromfattningarna hade vittringsskador i form av så kallad avbladning och sandning. De hade också fläckats svarta av påväxt och flera lager av krackelerade färgrester satt löst.

För att inte skada den fint huggna reliefen har sandstenen försiktigt skrapats ren från löst sittande vittringsskador och nog rengjorts från färgrester och påväxt. Därefter har stenen konsoliderats, det vill säga behandlats med ett medel som sedan härdar för att skapa ett fast underlag. Materialförluster har lagats i och bearbetats till yta och form för att likna det ursprungliga utseendet. Avslutningsvis målades fönsteromfattningarna med en grå linoljefärg. Kulören bestämdes efter undersökning av äldre färgrester och stämdes av mot korets kalkavfärgningar, gul kulör på spritputsen och grå på hörnlisener och listverk.

Tornlanternninen

Tornlanternninen har sin egen arkitektur med valv, pilastrar och profilerade lister klädda i svartmålad plåt. Plåten var till största delen tunn bleckplåt i mycket dåligt skick. På några enstaka ställen fanns bitar av äldre svartplåt (oförtennad och smidd plåt), det material lanternninen ursprungligen var klädd med då den uppfördes på 1700-talet. Den uttjänta plåten mättes noggrant upp innan den revs och ersattes med plåt i cortenstål. Cortenplåten har lagts med exakt samma format och mönster som den gamla plåten. Fogar har utförts så nära det tidigare utseendet det går att komma. Plåtarna har spikats fast med handsmidd spik. Avslutningsvis har plåten målats med svart linoljefärg.

Tornlanterninens plåt täcker en timmerkonstruktion som till stora delar antas vara ursprunglig från 1700-talet. När den gamla plåten demonterades kunde man konstatera att timret på flera håll var rötskadat och även angripet av skadedjur. Med utgångspunkt i Länsstyrelsens krav att spara så mycket som möjligt av den gamla konstruktionen bedömde timmermännen vilka delar som behövde bytas ut. Det nya timret kommer från vinterfälld ramsågad kärnfura. Spiken som använts är handsmidd. Listernas profiler sågades eller hyvlades fram och bearbetades sedan för hand för att få en yta lika det äldre träet.

Tornspiran

Tornspiran på Lovö kyrka är rikt utsmyckad; överst sitter som sig bör en tupp, därefter följer en stjärna, en krona och ett klot.

Utsmyckningarna är fästa vid en smidd stång så att de relativt lätt kan demonteras. Den smidda stängen är väl förankrad i tornets övre del.

Efter smärre lagningar på Oskar Janssons verkstad har utsmyckningarna förgyllts av Joel Berg, Norrköping. Innan de nyförgyllda utsmyckningarna återmonterades renoverades den smidda stängen. Det innebar varsam vattenblästring, handskrapning och stålborstning följt av grundmålning och slutstrykning.

På bilden nedan monteras det nyförgyllda klotet på spiran.

Bilderna nedan visar de olika stegen i förgyllningsprocessen som leder fram till att tuppen, stjärnan, kronan och klotet är förgyllda och klara att åter monteras på tornspiran.

1: Före renovering.

2: Efter noggrann rengöring följt av grundmålning med linolje-baserad blymönja.

3: Efter mellanstrykning med utspädd linoljefärg (80% balsam-terpentin).

4: Efter strykning med 100% linoljefärg.

5: Efter strykning med anläggningsfernissa, påläggning av 24k bladguld och polering. Momenten utförda två gånger.

1

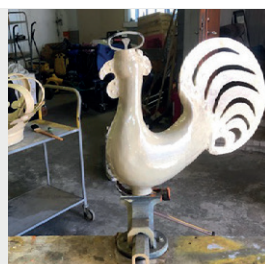
2

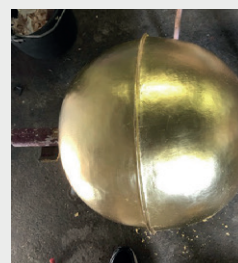
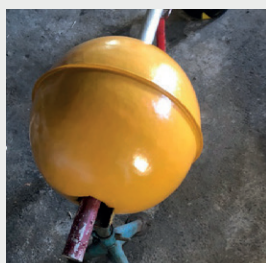
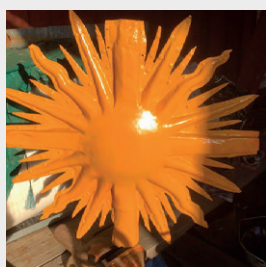
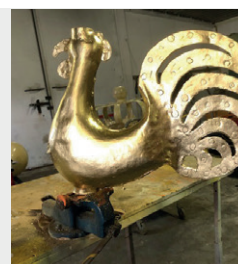
3

4

5

Takavvattning

För att minska risken att regn och smältvatten orsakar skador på kyrkans fasader har torn, långhus och sakristia försetts med hängrännor och stuprör. Tidigare var det endast sakristian som hade takavvattning.

Behovet av åtgärder accentueras av att vi kan förvänta oss mer nederbörd och att skyfall kommer att bli vanligare på grund av pågående klimatförändring. Utformning, val av kulör och placering av hängrännor och stuprör har gjorts så att takavvattningen ska vara väl anpassad till kyrkans arkitektoniska grunddrag. Exempelvis har hängrännor och stuprör målats i en kulör som ansluter till intilliggande byggnadsdelar. På tornet och långhuset är takavvattningen utförd i galvad plåt som målats med linoljefärg. På sakristian är hängrännor och stuprör, precis som tidigare, utförda i koppar. Pastoratets förslag för att ta hand om nederbörd på koret har tyvärr inte accepterats av Länsstyrelsen. Som skäl anför Länsstyrelsen att korets distinkta och mycket välgestaltade arkitektur är känslig för den typen av tillägg som stuprör på koret skulle innebära. Korets fönsteromfattningar och fasader riskerar därför att även framöver få skador som kommer att vara kostsamma att åtgärda.

Åskskydd

Inför renoveringen av Lovö kyrka besiktigades kyrkans åskskydd. Besiktningen visade att det befintliga åskskyddet hade brister både när det gäller åskledare och jordning. För att värna kyrkan för framtiden beslutade pastoratet därför att installera ett helt nytt åskskydd.

Det nya åskskyddet omfattar ny åskledare i koppar, ny jordning samt nedgrävning av rostfri ledare runt kyrkan. Larm, värmestyrning, belysning på kyrkogården samt övrig tekniska installationer har fått nytt eller förbättrat åskskydd.

Bilden: Tornspiran inspekteras inför
renoveringen. Foto: Erika Carlborg

Svenska kyrkan
EKERÖ ADELSÖ-MUNSÖ LOVÖ